

РОЗДІЛ 7

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ І ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.111 = 115 : 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.12.39>

СПІЛЬНОКОРЕНЕВА ЛЕКСИКА НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

SINGLE-ROOTED VOCABULARY ON THE EXAMPLE OF UKRAINIAN AND GERMAN

Байлюк Н.О.,

orcid.org/0000-0002-0520-6660

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри германських мов і перекладу

Українсько-німецького навчально-наукового інституту

Одеського національного політехнічного університету

Дослідження спільноіндоєвропейської лексики у споріднених, близькоспоріднених та неспоріднених мовах залишається актуальним і потребує її вивчення під новим кутом зору, який буде сприяти легшому і кращому засвоєнню іноземних мов.

У статті порушується питання спільнокореневої лексики в українській та німецькій мовах, що засвоїлась із спільноіндоєвропейської мови та на сучасному етапі розвитку обох мов не сприймається як запозичена лексика. Дана лексика входить в основний словниковий фонд обох мов, що підтверджує актуальність її дослідження. Основною метою представленої роботи є визначення спільнокореневої лексики загального лексичного фонду німецької та української мов, яка безпосередньо успадкована із спільноіндоєвропейської мови-основи і сьогодні виступає в обох мовах як спільнокоренева лексика, яка на мовному ґрунті набула специфічного звукового оформлення, обросла різноманітними варіантами і вже давно не сприймається носіями як запозичення. У дослідженні проводиться порівняльно-типологічний опис основних семантичних і структурних моделей словотворення української і німецької мов. За допомогою лексико-семантичного аналізу було виділено спільнокореневі слова, що повністю збігаються за своєю семантичною структурою (лексика з повною денотативною еквівалентністю) та написанням, наприклад: укр. дах – нім. Dach, укр. борг – нім. Borg, укр. папір – нім. Papier, укр. ґрунт – нім. Grund, укр. Фах – нім. Fach, укр. бант – нім. Band, укр. льох – нім. Loch, та слова, що повністю збігаються за своєю семантичною структурою, але різняться будовою написання, наприклад: укр. фарба – нім. Farbe, укр. ґатунок – нім. Gattung, укр. бляха – нім. Blech, укр. Олія – нім. Öl, укр. рятувати – нім. retten, укр. пропонувати – нім. proponieren.

Ключові слова: спільнокоренева лексика, українська та німецька мови, порівняльно-типологічне дослідження.

The study of the common Indo-European language in related, closely related and unrelated languages remains relevant and needs to be studied from a new perspective, which will facilitate easier and better acquisition of foreign languages.

The article addresses the issue of single-rooted vocabulary in Ukrainian and German, which is learned from the Indo-European language, and at the present stage of development of both languages is not perceived as borrowed vocabulary. This vocabulary is included in the main vocabulary of both languages, which confirms the relevance of her research. The main purpose of the presented work is to define the single-rooted vocabulary of the common lexical stock of German and Ukrainian languages, which is directly inherited from the Indo-European base language and today acts in both languages as a single-rooted vocabulary, which has acquired a specific sound design and has already been delineated on a linguistic basis, perceived by the media as borrowing. The study provides a comparative typological description of the basic semantic and structural models of word formation in Ukrainian and German. By means of lexical-semantic analysis, single-rooted words that are completely identical in their semantic structure (vocabulary with full denotative equivalence) and spelling, for example: ukr. дах – germ. Dach, ukr. борг – germ. Borg, ukr. папір – germ. Papier, ukr. ґрунт – germ. Grund, ukr. Фах – germ. Fach, ukr. бант – germ. Band, ukr. льох – germ. Loch, those words that are completely identical in their semantic structure but differ in the structure of the spelling, for example: ukr. фарба – germ. Farbe, ukr. ґатунок – germ. Gattung, ukr. бляха – germ. Blech, ukr. Олія – germ. Öl, ukr. рятувати – germ. retten, ukr. пропонувати – germ. Proponieren.

Key words: single-rooted vocabulary, Ukrainian and German, comparative typological study.

Постановка проблеми. До числа актуальних проблем сучасного мовознавства відносять виявлення універсальних властивостей мовної структури, типологію мов, проблеми ареальної лінгвіс-

тики і мовних контактів. У рішення цих і інших теоретичних проблем важливий внесок вносить порівняльний (контрастивний) аналіз. Не викликає сумнівів і практична, прикладна цінність

подібних досліджень для викладання іноземних мов, перекладацької діяльності. Неодноразово висловлювалася думка, що ефективному засвоєнню мовного матеріалу сприяє науково-обґрунтоване зіставлення рідної та іноземної мов [5, с. 9; 6, с. 23; 7, с. 214]. У разі значної смислової подібності встановлення семантичних співвідношень між словом і його етимологічним корелятом знижується вплив інтерференції (перенесення закономірностей рідної мови на іноземну), і зокрема – інтерференції лінгвокраїнознавчої [11, с. 87].

Великий інтерес викликає спільнокоренева лексика, яка засвоїлась зі спільноіндоєвропейської мови і функціонує по сьогодні в різних мовах. Спільноіндоєвропейська спільність мов спостерігається у спільнокорених, споріднених, близькоспоріднених та неспоріднених мовах, наприклад слово «око» (див. табл. 1).

Із наведених прикладів бачимо, що спільний корінь **Ок** об'єднує всі мови, включаючи санскрит: aksy. Спільноіндоєвропейська мова, як вважає більшість мовознавців, існувала в V – IV тисячоліттях до н. е. на півдні сучасної України. Звідси носії цієї мови, точніше – її діалектів, поступово розселилися по Європі, Кавказу, Індійському півострові, Середземномор'ї [3].

Таким чином, дослідження спільноіндоєвропейської мови у споріднених, близькоспоріднених та неспоріднених мовах залишається **актуальним** і потребує вивчення під новим кутом зору, який буде сприяти легшому і кращому засвоєнню іноземної мови.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей функціонування спільноіндоєвропейської мови в українській і німецькій мовах, що виступає в обох мовах як спільнокоренева лексика та яка на мовному ґрунті набула специфічного

звукового оформлення, обросла різноманітними варіантами і вже давно сприймається носіями як рідна лексика.

Об'єкт дослідження – спільнокоренева лексика в українській і німецькій мовах.

Предмет дослідження – ідентичні та аналогічні корені в українській та німецькій мовах.

Попри всю різноманітність визначень (контрастивні, конфронтативні, порівняльні, зіставно-типологічні тощо дослідження), в основі контрастивного аналізу лежать загальнонаукові прийоми порівняння, мета яких – встановити специфіку порівнюваних об'єктів шляхом виявлення подібностей і відмінностей між ними. Залежно від того, які мови стають предметом дослідження (близькоспоріднені, далекоспоріднені, неспоріднені), в залежності від завдань дослідження, його методів, прийомів і т.д. – виділяються окремі різновиди порівняльно-історичного, порівняльного і типологічного вивчення мов, засновані на прийоми порівняння [8; 12; 13; 14; 31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі рівні мовної структури вивчені в порівняльному плані вельми нерівномірно. Так, у зіставному аспекті проведено експериментальні дослідження з порівняльної фонетики на матеріалі німецької та української мов [28], описано явища фоносемантизму в германських і слов'янських мовах [24], з'ясовано власну енергетичність українських та німецьких приголосних у рамках енергетичної теорії мовлення [29], визначено особливості приголосних стандартної німецької мови порівняно із системами приголосних інших мов [18], здійснено фонетичний аналіз компонентів артикуляційного жесту на матеріалі української, російської, англійської, німецької, італійської мов [16], проаналізовано монофонематичність

Таблиця 1

Спільний корінь «Ок» на прикладі слова «око»

№	Мова	приклад	№	Мова	приклад
1	санскрит	aksy	14	румунська	ochi
2	литовська	akis	15	словенська	oči
3	вірменська	achk	16	сербська	ochi
4	латинська	okulis	17	заст. російська	ochi
5	українська	oko	18	італійська	occhio
6	польська	oko	19	португальська	olho
7	македонська	oko	20	французька	œil
8	словацька	oko	21	датська	Øje
9	чеська	oko	22	іспанська	ojo
10	боснійська	oku	23	голандська	oog
11	білоруська	voka	24	шведська	öga
12	болгарська	ochite	25	давньовісхонімецька	ouga
13	хорватська	oči			

та біфонематичність гемінованих приголосних в українській та в німецькій мовах [1], досліджено зародження та розвиток деяких лексико-граматичних одиниць у німецькій та українській мовах на різних історичних етапах їхнього розвитку [9], зіставлено граматику німецької та російської мов [22], вивчено лінгвістичні аспекти двомовності [17], проведена паралель загального лексичного фонду англійської та української, французької та української мов [25; 19], розглянуто німецькі лексичні запозичення в українській мові [2].

Зазначені роботи містять важливі висновки і узагальнення про специфіку подібних досліджень. Встановлено, що обсяг лексичних відповідностей двох мов досить великий, що свідчить про доцільність їх вивчення. У дисертації Л.Ю. Куштенко провівся всебічний етимологічний, фонетичний і морфологічний аналіз англійських та українських слів у плані синхронії і діахронії. Л.Ю. Куштенко приходять до висновку про більшу семантичну стійкість когнатів у порівнянні з їхньою фонетичною варіативністю. У дослідженні О.А. Коломієць когнати французької та української мов аналізуються головним чином в історико-етимологічному аспекті. У роботі Юліане Бестерс-Ділгер досліджуються німецькі лексичні запозичення в українській мові, які сьогодні є активними та які є пасивними у сучасній мові, та причини їх зникнення з ужитку.

Таким чином, лексика є найменш вивченою в порівняльному плані на рівні мов. Причинами цьому є численний багатоаспектний лексичний матеріал та відсутність єдиних методів дослідження [10, с. 3; 27, с. 53; 21, с. 5]. У порівняльно-зіставних дослідженнях аналізуються головним чином іменники, що входять у загальний лексичний фонд двох мов. Особливості міжмовних семантичних співвідношень слів інших частин мови вивчені недостатньо. На думку Е.В. Опельбаум, певна частина лексем близькопоріднених мов перебудувала свою семантичну структуру не просто внаслідок звичайного розвитку значень, а під впливом слів інших мов [27, с. 51].

Як бачимо з наведеного вище короткого огляду порівняльно-зіставних досліджень, загальний лексичний фонд німецької та української мов вивчений недостатньо. Також слід зазначити, що не був предметом спеціального порівняльного дослідження і спільноіндоєвропейський шар лексики обох мов. Разом із тим українсько-німецька спільнокоренева лексика досить численна, надзвичайно продуктивна, більшу частину їх відріз-

няє висока частотність вживання, що підвищує **актуальність** їх порівняльного вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність запропонованої роботи визначається також науковою та практичною значимістю порівняльних досліджень окремих підсистем двох мов для виявлення універсальних рис мовної структури, взаємозв'язку внутрішніх і міжмовних явищ. Також слід підкреслити, що тема спільноіндоєвропейської спадщини в германських і слов'янських мовах, завжди цікавила і цікавить вчених [4; 15; 20].

Вивчення спільнокоренових слів німецької та української мов зробить певний внесок у комплексне контрастивне вивчення лексики, що дасть семантичний опис схожих і різних лексичних явищ цих мов, дозволить зробити важливі як практичні, так і теоретичні узагальнення.

Мета і завдання дослідження. Основною метою представленої роботи є визначення спільнокореневої лексики загального лексичного фонду німецької та української мов, яка безпосередньо успадкована із спільноіндоєвропейської мови-основи і сьогодні не розглядається як запозичена лексика.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання:

1. Встановити міжмовні семантичні кореляції спорідненої лексики німецької та української мов на основі типів відносин між поняттями і видами понять.
2. Визначити особливості семантичної структури слів основних частин мови (іменників, прикметників, дієслів) і екстраполяцію цих особливостей на міжмовному рівні.
3. Вивчити особливості стилістичного функціонування загального німецько-українського лексичного фонду в кожній мові.

Дослідження включало кілька етапів:

1) вибірка генетично пов'язаних лексем двох мов, висхідних до індоєвропейської мовної спільності, шляхом суцільного аналізу етимологічних словників;

2) семантичний аналіз лексичних паралелей проводився на основі тлумачних словників двох мов з опорою на тезу про те, що предметно-логічне значення слова поєднує його денотативне та сигніфікативне значення. Під денотативним аспектом слова звичайно розуміють співвіднесеність мовних одиниць із різного гатунку екстралінгвальними сутностями (денотатами), під сигніфікативним – інформацію, яка певним чином характеризує позначені об'єкти. На основі такого аналізу у складі слів, що мають спільний корінь

та належать до спільного лексичного фонду, можна виділити:

1) слова, що повністю збігаються за своєю семантичною структурою (лексика з повною денотативною еквівалентністю) та написанням, наприклад: *укр. дах – нім. Dach, укр. борг – нім. Borg, укр. папір – нім. Papier, укр. ґрунт – нім. Grund, укр. Факх – нім. Fach, укр. бант – нім. Band, укр. льох – нім. Loch;*

2) слова, що повністю збігаються за своєю семантичною структурою, але різняться будовою написання, а саме: українська мова має флексію, яка змінюється, німецька мова константний суфікс, наприклад: *укр. фарба – нім. Farbe, укр. гатунок – нім. Gattung, укр. бляха – нім. Blech, укр. Олія – нім. Öl, укр. рятувати – нім. retten, укр. пропонувати – нім. proponieren;*

3) визначення сучасної семантичної структури і особливостей вживання аналізованих слів в кожній мові. Із цією метою використовувалися останні видання як одномовних тлумачних, так і двомовних перекладних словників.

4) власне контрастивний аналіз: встановлення міжмовних семантичних і функціонально-стилістичних кореляцій спільнокореневих слів.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань залучалися такі методи дослідження:

1) лексикографічний метод, що полягає в аналізі етимологічних і тлумачних словників обох мов із метою найбільш повного визначення обсягу німецько-українського індоєвропейзму і їхньої семантичної структури;

2) порівняльний метод дослідження, що використовувався для виявлення смислових, категоріальних і функціонально-стилістичних кореляцій лексики в інтерлінгвістичному плані;

3) метод компонентного аналізу, що застосовувався для міжмовного зіставлення дієслів;

4) статистичний метод, який залучався для встановлення динаміки розвитку окремих видів кореляцій.

З усіх підходів до вивчення лексики був обраний лексикоцентричний [26, с. 37)]. Слова розглядаються при цьому як віртуальні знаки в системі кожної мови [30]. Семантичні кореляції родинних слів встановлюються на лексико-семантичному (між окремими значеннями багатозначних слів) і на лексематичному рівні. В останньому випадку певний тип смислових співвідношень реалізується між усією структурою (усіма значеннями) одного і іншого слова.

Матеріал дослідження. Матеріалом дослідження послужили пари слів німецької та укра-

їнської мов, пов'язаних безпосередньо індоєвропейською спорідненістю та які на сьогодні не сприймаються носіями як запозичені. Вони позначають найважливіші поняття в житті людини і групуються в такі тематичні групи: позначення водного простору, місцевості, явищ природи; назви рослин і тварин; позначення людини, частин його тіла, відносин між людьми, емоцій; терміни сільськогосподарської та виробничої діяльності, і т. п. наприклад:

Тематична група предметів домашнього вжитку:

укр. дах – нім. Dach, укр. крам – нім. Kram, укр. папір – нім. Papier, укр. друк – нім. Druck, укр. порцеляна – нім. Porzellan, укр. спис – нім. Spies, укр. крейда – нім. Kreide, укр. гума – нім. Gummi, укр. ваги – нім. Waage, укр. крума – нім. Krume, укр. меляса – нім. Melasse, укр. перука – нім. Perücke, укр. келих – нім. Kelch, укр. цукор – нім. Zucker, укр. хата – нім. Hütte, укр. цвях – нім. Zwecke, укр. шибка – нім. Scheibe, укр. пляшка – нім. Flasche;

Тематична група частин тіла:

укр. нирка – нім. Niere, укр. легені – нім. Lungen;

Тематична група професійної та виробничої діяльності:

укр. факх – нім. Fach, укр. ювелір – нім. Juwelier, укр. гешефт – нім. Geschäft, укр. ярмарка – нім. Jahrmarkt, укр. шлюсар – нім. Schlosser, укр. майстер – нім. Meister, укр. люди – нім. Leute, укр. гетьман – нім. Hauptman, укр. варта – нім. Wart, укр. гатунок – нім. Gattung, укр. бавовна – нім. Baumwolle, укр. олія – нім. Öl, укр. діамант – нім. Diamant, укр. перл – нім. Perle, укр. газ – нім. Gas, укр. борг – нім. Borg, укр. рахунок – нім. Rechnung, укр. решта – нім. Rest, укр. бляха – нім. Blech, укр. фарба – нім. Farbe, укр. краватка – нім. Krawatte;

Тематична група будівель:

укр. буда – нім. Bude, укр. палац – нім. Palast, укр. плац – нім. Platz, укр. бурса – нім. Burse,

Тематична група назви рослин і тварин:

укр. цибуля – нім. Zwiebel, укр. персик – нім. Pfirsich, укр. селера – нім. Sellerie, укр. кішка – нім. Katze;

Тематична група відносин між людьми, емоцій:

укр. гумор – нім. Humor, укр. грубіян – нім. Grobian;

Тематична група кольору та ознаки:

укр. файний – нім. fein, укр. блакитний – нім. blau, укр. вартий – нім. wert;

Тематична група предметно-логічних ознак:

укр. едукація – нім. Edukation, укр. лінія – нім.

Linien, *укр.* цифра – *нім.* Ziffer, *укр.* пензель – *нім.* Pinsel, *укр.* лінійка – *нім.* Lineal, *укр.* криза – *нім.* Krise, *укр.* ризик – *нім.* Risiko, *укр.* кома – *нім.* Komma;

Тематична група природи:

укр. шторм – *нім.* Sturm, *укр.* ґрунт – *нім.* Grund; *укр.* лавина – *нім.* Lawine

Тематична група частини мови (дієслово)

укр. пакувати – *нім.* packen, *укр.* рятувати – *нім.* retten, *укр.* коштувати – *нім.* kosten, *укр.* рахувати – *нім.* rechnen, *укр.* пропонувати – *нім.* proponieren.

Вже згадана лексика в більшості випадків входить в основний словниковий фонд мов, що підтверджує актуальність її дослідження.

Порівняльно-типологічний опис основних семантичних і структурних моделей словотворення української і німецької мов враховував, що:

1) взаємодія лексичного і граматичного рівнів у галузі словотворення в обох мовах має загалом подібний характер;

2) у порівнюваних мовах представлені здебільшого одні й ті ж словотворчі типи: імпліцитний слововивід, префіксація, суфіксація, що свідчить про типологічну близькість мов;

3) відмінність у будові мов полягає в тому, що українська мова виділяється флективністю, а німецька – аналітичністю, наприклад у словах *укр.* *фарба* (а – це флексія, яка може змінюватися при відмінюванні), а в *нім.* *Farbe* (е – це суфікс, який не змінюється). Це зумовлює значні розбіжності між їх словотворчими типами, що є типологічними рисами кожної з цих мов.

Висновки. У роботі робиться вперше спроба синхронно-порівняльного аналізу спільно-кореневої лексики, загальних для таких віддалено споріднених мов, як німецька та українська. Встановлюються різноманітні смислові та функціональні кореляції спільнокорених слів на сучасному етапі. У роботі вперше з послідовно синхронних позицій розглядаються семантичні співвідношення етимологічно еквівалентних слів різних лексико-граматичних розрядів.

Теоретична значимість роботи полягає в подальшому розробленні проблеми відповідностей між значеннями слів в інтерлінгвістичному плані. Запропонована в роботі методика дослідження служить виробленню оптимальних критеріїв синхронного зіставлення семантики спільнокореневої лексики.

Практична значимість дослідження визначається можливістю застосування отриманих результатів, а також методики дослідження під час вивчення споконвічно спільнокореневої лексики інших віддалено споріднених мов. Представляється можливим використання матеріалів дослідження в лексикографічній практиці, під час складання навчальних посібників, на практичних заняттях до вступу в німецьку та українську філологію, з лексикології та історії німецької та української мови.

Необхідно розробити методику викладання спільнокореневої лексики, щоб спрямовувати увагу студентів на знаходження спільного в мовних явищах під час оволодіння іноземною мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bailiuk N. Geminate and Ambisyllabic Consonants in Ukrainian and German. *Theoretical and practical aspects of the development of modern science: the experience of countries of Europe and prospects for Ukraine: monograph / edited by authors*. 1st ed. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2018. 524 p. P. 257–290.
2. Besters-Dilger J. Deutsche lexikalische Entlehnungen im Ukrainischen. Zur Frage der polnischen Vermittlung und heutigen Aktualität, in: *Crossroads of Cultures: Central Europe XI*, 2002, S. 25–51.
3. Gimbutas M. Primary and Secondary Homeland of the Indo-Europeans: Comments on the Gamkrelidze Ivanov Articles. *The Journal of the Indo-European Studies*. 13. 1985. P. 185–202.
4. Hirt H. Die Heimat der indogermanischen Volker und ihre Wanderungen. *Die Urheimat der Indogermanen*. Hrsg. von Scherer A. Darmstadt, 1968. 23 с.
5. Pries Ch. Teaching and Learning English as a Foreign Language. Ann Arbor, 1945. 153 p.
6. Scemeleva E.E. Über einige Verfahrensweisen bei der lexisch-semantischen Konfrontation zwischen Russisch und Deutsch. *Deutsch als Fremdsprache*. 1979. № 1. S. 23–30.
7. Zuckova I. Zu einigen Fragen der Konfrontation. *Deutsch als Fremdsprache*. 1980. № 4. S. 214–215.
8. Аракин. В.Д. Сравнительная типология английского и русского языков. Ленинград : Просвещение, 1979. 259 с.
9. Баркаръ У.Я. Поняття чисел «один» / «два» та їх реалізація в німецькій і українській мовах (семантико-етимологічне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.17. Одеса, 2014. 20 с.
10. Будагов Р.А. Типы соответствий между значениями слов в родственных языках. *Филологические науки*. 1968. № 5. С. 3–20.
11. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова. Москва : Русский язык, 1980. 320 с.

12. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. Ленинград : Просвещение, 1977. 300 с.
13. Гак В.Г., Ройзенблит Е.Б. Очерки по сопоставительному изучению французского и русского языков. Москва : Высшая школа, 1965. 378 с.
14. Гамкрелидзе Т.В. Индоевропейский язык и индоевропейцы: Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры. Тбилиси : Изд-во Тбилисск. ун-та, 1984. Ч. 1-2. 428 с.
15. Дрогомирецький П.П. Основи індоєвропейського мовознавства та компаративістики : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 116 с.
16. Дудник З.В. Артикуляторний жест: онтологія і аналіз (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2004. 22 с.
17. Жлуктенко Ю.О. Лингвистические аспекты двуязычия. Київ : Вища школа, 1974. 175 с.
18. Каболова В.Т. Фонологическая интерпретация простых и геминированных согласных осетинского языка в сопоставлении с рус. и нем. согласными : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.19. Санкт-Петербург, 1995. 16 с.
19. Коломиец О.А. Французско-украинские лексические соответствия : дис... канд. филолог. наук ; КГУ. Киев, 1975. 167 с.
20. Конча С.В. Сто років української індоєвропейістики. *Кам'яна доба України*. Вип. 13. Київ : Шлях, 2010. С. 300–314. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/58996/22-Koncha.PDF?sequence=1> (дата звернення: 19.03.2019).
21. Коптелова Г.В. Опыт сопоставительного изучения глаголов речи английского и русского языков : автореф. дис. . канд. филол. наук. Киев, 1973. 27 с.
22. Крушельницкая К.Г. Очерки по сопоставительной грамматике немецкого и русского языков. Москва : Изд-во литературы на иностранных языках, 1961. 265 с.
23. Курилович Е. Заметки о значении слова. В кн.: *Очерки по лингвистике*. Сборник статей. Москва, 1962. С. 237–250.
24. Кушнерик В.І. Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2004. 415 с.
25. Куштенко Л.Ю. Англо-украинские лексические соответствия : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. КГУ им. Тараса Шевченко. Киев, 1972. 25 с.
26. Медникова Э.М. К критике некоторых современных методов лингвистической семантики. *Вопросы языкознания*. 1969. № 3. С. 37–46.
27. Опельбаум Е.В. Деякі проблеми контрастивного вивчення лексики далекоспоріднених мов. *Нариси з контрастивної лінгвістики*. Київ : Наукова думка, 1979. С. 50–58.
28. Прокопова Л.І. Приголосні фонемі сучасної української літературної мови. Експериментально-фонетичне дослідження / ред. І.П. Сунцова. Видавництво Київськ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1958. 112 с.
29. Таранец В.Г. Энергетическая теория речи. Киев, Одесса : Вища школа, 1981. 149 с.
30. Уфимцева А.А. Лексика. *Общее языкознание*: (Внутренняя структура языка). Москва, 1972. С. 394–455.
31. Ярцева В.Н. Контрастивная грамматика. Москва : Наука, 1981. 112 с.